

SPOREN VAN HERINNERING

50

 bpast
PB-PP | B 19464
BELGIE(N) - BELGIQUE

PEDAGOGIE EN GESCHIEDENISOVERDRACHT

EEN DRIEMAANDELIJKSE UITGAVE VAN
VZW AUSCHWITZ IN GEDACHTENIS

OKTOBER - NOVEMBER - DECEMBER 2023

voorwoord
p. 2

actualiteit
FOUR SISTERS:
JULIA PIROTTE
p. 3

auschwitz
HET AUSCHWITZPROCES
VAN FRANKFURT
p. 6

biblio
p. 8

uitgediept
SH'ERIT HA-PLETAH
p. 9

100 jaar geleden
p. 14

vraagstuk
KAN HEROPBOUW KOMEN
DOOR SCHADEVERGOEDING?
p. 16 + pedagogische fiche p. 18

no comment
p. 19

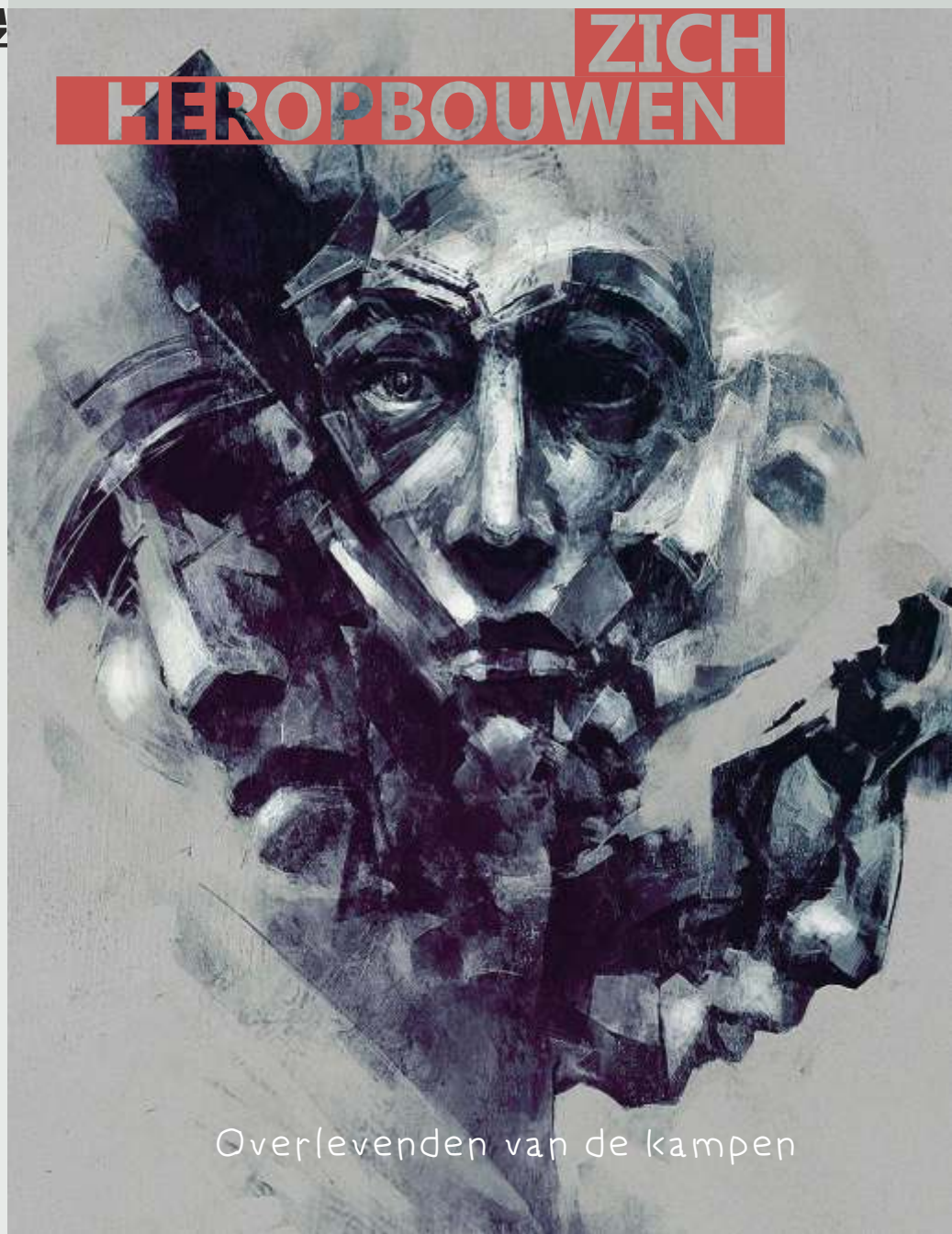
wist je dit?
SIMONE VEIL
p. 20

klasreflectie
MAURICE GOLDSTEIN
p. 22

varia
p. 24

UITGELEZEN?
LEG MIJ IN DE LERARENKAMER...

ZICH HEROPBOUWEN

Overlevenden van de kampen

ste nummer SPOREN VAN HERINNERING

In september 2011 verscheen voor het eerst SPOREN VAN HERINNERING, vertaald naar het Frans als TRACES DE MÉMOIRE. Dit zou het gloednieuwe pedagogische bulletin worden, uitgegeven door de vzw *Auschwitz in Gedachtenis*, in samenwerking met de Commissie voor Onderwijs en Vorming (*la Commission pédagogique* voor de Franstalige versie). Tijdens de eerste jaren werden veel teksten geschreven door externe auteurs of gedeeltelijk overgenomen uit het wetenschappelijk tijdschrift *Gefuigen: Tussen geschiedenis en Herinnering*. Gaandeweg kreeg SPOREN zijn eigen identiteit met zijn eigen terugkerende auteurs, zijn vertrouwde rubrieken en een inhoud, klaar voor gebruik, die zich meer en meer richtte tot leerkrachten en leerlingen van het secundair onderwijs, ongeacht de vorm of koepel van de scholen. Vijf jaar later, vanaf nummer 20, werden de nummers volledig in kleur gedrukt en vanaf nummer 23 werden elk jaar vier nummers uitgegeven die een centraal

thema volgden. De jaarthema's die sindsdien aan bod kwamen zijn: 'Een verloren jeugd', 'Grenzen', 'Propaganda', 'De Bevrijding', 'Het Verzet', 'De daders' en dit jaar 'Zich heropbouwen'.

Er kwamen ook speciale edities:

1. Herinneringsoorden: een gids met een selectie van herdenkingsoorden in België en Europa.
2. Pedagogische tool bij onze tentoonstelling 'De bevrijding van de kampen'.
3. Van anti-judaïsme tot antisemitisme.
4. Een voorbereid bezoek aan het Fort van Breendonk.
5. Auschwitz-Birkenau bezoeken.

Andere speciale edities zijn momenteel in voorbereiding. Ieder kwartaal worden bijna 4000 exemplaren verstuurd naar Nederlandstalige en Franstalige scholen en leerkrachten in ons land. Vraag gerust een gratis abonnement aan. Wij vieren vandaag het jubileumnummer 50. Een trimestrieel bulletin opmaken is uiteraard ploegwerk en wij willen graag de mensen en instanties

van harte bedanken voor hun niet aflatende bijdragen en inzet: de auteurs voor hun leerrijke teksten, de vertalers Rudy en Ludovic, de collega's Carine, Daniel, Emmanuel, Frédéric, Georges, Johan, Nathalie, Punhtsok, Sarah, Stéphanie en Yannik, de leden van de C.O.V., *les membres de la Commission pédagogique*, de leden van het redactiecomité en Henri Goldberg, voorzitter van *Stichting Auschwitz* en eindredacteur. Onze speciale dank gaat uit naar de instanties die ons al deze jaren financieel hebben gesteund. En dank aan u, beste lezer, die onze inspanningen apprecieert en het ons ook regelmatig laat weten. Het feit dat ons werk u als leerkracht een beetje kan bijstaan bij het onderwijzen van burgerzin en herinneringseducatie is de drijfveer voor ons om volop te gaan voor de volgende 50 nummers.

Georges Boschloos
Vzw Auschwitz in Gedachtenis

De vier werken die als cover gebruikt worden voor Sporen van Herinnering 2023-2024, zijn van de hand van Jarek Kubicki, geboren in 1976 in Gdańsk, Polen, kunstenaar, fotograaf en creatief directeur. Hij is afgestudeerd aan de middelbare school voor schone kunsten in Gdynia en aan de Academie voor schone kunsten in Gdańsk. Kubicki woont in Warschau waar hij werkt bij een reclamebureau als creatief directeur en ontwerper is van o.a. covers voor boeken en muziekalbums. Hij nam deel aan ontelbare collectieve tentoonstellingen doorheen heel Europa. Alle copyright: kubicki.info

CHANTAL, MARIANNE, SARAH, JULIA VIER KUNSTENARESSEN IN DE SCHADUW VAN DE SHOAH

Four Sisters is een tentoonstelling die in het Joods Museum van België liep van 24 maart tot 27 augustus 2023. Deze volgde het parcours van Chantal, Marianne, Sarah en Julia. Vier zussen van verschillende ouders. Vier vrouwen die de herinnering aan de Holocaust deelden, die overleefden dankzij hun veerkracht en die van hun naasten. Vier vrouwen die zich hebben gevormd met een kracht en een toewijding die hen vandaag tot voorbeelden van leven en vrijheid maken. We wijden de rubriek Actualiteit van de vier nummers van Sporen van Herinnering 2023-2024 aan deze vier Joodse kunstenaressen die vragen stelden over de zware last van de overdracht en over de krachten van een versnipperde cultuur in diaspora.

Het aangrijpende fotografisch werk van Julia Pirotte, kunstenares en activiste, is één van de zeldzame en waardevolle visuele getuigenissen van het Verzet. Ze moet haar geboorteland Polen ontvluchten vanwege haar communistische politieke ideeën, en ze zoekt haar toevlucht in België. Daar krijgt ze haar eerste camera. Pirotte is vanaf dan nooit meer gestopt met het fotograferen van haar dagelijks leven als verzetsstrijdster.

Julia Pirotte wordt geboren als Gina Diamant in een verarmd Joods gezin in Końskowola in Polen in 1908. In 1934 emigreert ze naar België waar ze trouwt met Jean Pirotte, een arbeidsactivist in Brussel, en er fotografie gaat studeren. Ze krijgt een Leica Elmar 3 camera van haar leraar fotojournalistiek Suzanne Spaak, die enkele artikelen van Julia in het tijdschrift *Femme* had gelezen (Suzanne werd in 1944 door de nazi's

doodgeschoten omdat ze Joodse kinderen verborgen hield en vluchtelingen aanmoedigde om Vichy, Frankrijk, te ontvluchten).

In mei 1940, na de deportatie van haar man, gaat Pirotte naar Zuid-Frankrijk, waar ze een actieve rol speelt in Joodse en Franse verzetsgroepen. Ze woont in de buurt van een fotowinkel, waar ze film en materiaal kan kopen en ze ontwikkelt haar foto's bij een vriend

thuis. Ze verdient een schamele boterham met de verkoop van strandfoto's, hoewel straatfotografie verboden was door de bezetting.

Vanuit Marseille werkt ze als fotojournaliste voor *Dimanche Illustré* en is ze koerierster voor wapens, valse papieren en ondergrondse publicaties in de verzetsgroep FTP-MOI. Tijdens deze periode neemt ze talrijke foto's die het leven onder het Vichyregime documente-

© Julia Pirotte/Jewish Historical Institute in Warsaw

▲ 'Uitwisselen van potten op de markt', Litouwen, 1938-1939

▼ Zelfportret van Julia Pirotte

© Julia Pirotte/Jewish Historical Institute in Warsaw

© Julia Pirotte/Musée de la Photographie in Charleroi

'De nieuwe man of de kracht van de arbeider',
Warschau, Polen, 1947 ▲

◀ Maria Mindla Diament
gefotografeerd door haar zus
Julia Pirotte in Marseille, 1942

'Meisje met tas.
Kamp van Bompert',
Marseille, Frankrijk, 1942 ▶

© Coll. Mémorial de la Shoah/Julia Pirotte

ren waaronder foto's van Joodse vrouwen en kinderen in het doorgangskamp in Bombard waar ze werden vastgehouden vlak voordat ze naar Auschwitz werden gedeporteerd. In 1943 stuurt ze haar fotoreportage over het bezette Frankrijk voor publicatie naar de Verenigde Staten.

Als lid van de *Francs-Tireurs et Partisans* kan ze de activiteiten van het Maquisverzet in de zomer van 1944 en de bevrijding van Marseille fotograferen. In haar eigen woorden: "Ik wilde een stukje geschiedenis achterlaten - wat is oorlog, wat is bezetting, wat is nazisme? En mijn camera hielp me daarbij." Pirotte's zus Mindla Maria Diament was lid van het Franse verzet, ze werd gevangengenomen, gemarteld en geëxecuteerd op 24 augustus 1944 door het Vichy-regime.

Na de oorlog keert Pirotte terug naar Polen met haar meest dierbare negatieven. Ze begint samen te werken met het Militaire Fotografie Agentschap. Als fotjournaliste werkt ze onder andere voor de kranten *Trybuna Wolności* en *Żołnierz Polski*. In die tijd maakt ze een aangrijpende reportage

van ongeveer 100 foto's over de pogrom in Kielce op 4 juli 1946. Op die dag werden 37 Joden gedood en 35 gewond. Pirotte neemt deze foto's kort na de tragische gebeurtenissen, wanneer de slachtoffers nog in het ziekenhuis liggen en er een antisemitische sfeer heerst in de stad. De dramatische zwart-wit foto's tonen mensen die rouwen om de doden en patiënten die behandeld worden in ziekenhuizen. Ze bevatten ook beelden van lichamen van de vermoorde slachtoffers van de pogrom.

De foto's van Julia Pirotte documenteren de belangrijkste politieke gebeurtenissen van haar tijd, zoals het *Wereldcongres van Intellectuelen voor de Vrede* in Wrocław in 1948, officiële staatsceremonies, oorlogsschade in Warschau en de wederopbouw van de stad, en portretten van onder andere Irène Joliot-Curie, Dominique Desanti en Pablo Picasso. Haar werken worden tentoongesteld in musea en kunstgalerieën over de hele wereld: in Stockholm, Londen, de 3e editie van *Photography and Visual Arts Biennale* in Luik in België en in het *Internatio-*

nal Center of Photography in New York in 1984. In Polen waren de foto's van Pirotte te zien op de tentoonstelling *She-documentalists* (2008) in de Zachęta Gallery in Warschau. Het *Joods Historisch Instituut* in Warschau organiseerde in februari 2012 een brede overzichtstentoonstelling van het werk van de kunstenaar getiteld *Gezichten en handen*.

Het boek *Julia Pirotte: une photographe dans la Résistance* van Françoise Thébaud, gepubliceerd door het *Musée de la Photographie* in Charleroi in 1994, schetst een breder portret van het leven en de kunst van de fotografe. Een jaar voor haar dood schenkt Julia Pirotte haar bescheiden archiefcollectie aan het *Joods Historisch Instituut*. Een album getiteld *Pologne: les années-mirage* werd gepubliceerd door het Centre Culturel *Les Chiroux*, te Luik in 2002.

Julia Pirotte overlijdt op 25 juli 2000 in Warschau. Ze is begraven op de Powązkibegraafplaats. ■

Georges Boschloos
Vzw Auschwitz in Gedachtenis

HET AUSCHWITZPROCES VAN FRANKFURT

GERECHTIGHEID VOOR DE SLACHTOFFERS VAN DE HOLOCAUST

Het Auschwitzproces van 1963, gehouden in Frankfurt (West-Duitsland) was een keerpunt in het streven naar gerechtigheid voor de slachtoffers van de Holocaust. Op dit baanbrekende proces werden verschillende voormalige nazifunctionarissen ter verantwoording geroepen voor hun rol in de genocide die gepleegd werd in het concentratiekamp en moordcentrum Auschwitz-Birkenau tijdens de Tweede Wereldoorlog. Het proces legde niet alleen de verschrikkingen van Auschwitz bloot, maar onderstreepte ook het internationale engagement om oorlogsmisdadigers te vervolgen en ervoor te zorgen dat de wreedheden van de Holocaust nooit vergeten zouden worden.

Het concentratiekamp en moordcentrum Auschwitz, gelegen in het door de nazi's geannexeerde deel van het veroverde Polen, was een van de meest beruchte plaatsen van massamoord tijdens de Holocaust. Van 1940 tot 1945 werden in Auschwitz meer dan 1,1 miljoen mensen, voornamelijk Joden, systematisch vermoord met methoden als gaskamers, massale schietpartijen, dwangarbeid en medische experimenten. Toen de geallieerden het kamp in 1945 bevrijdden, ontdekten ze de omvang van de wreedheden die er waren begaan.

De processen van Neurenberg (het proces tegen de 24 kopstukken en de twaalf vervolprocesen), gehouden tussen 1945 en 1948, schiepen een precedent voor het vervolgen van grote oorlogsmisdadigers. Het duurde echter tot de jaren 1960 voordat Duits-

land specifiek de misdaden in Auschwitz begon aan te pakken. De wettelijke basis voor het proces werd gelegd door de wet die in 1950 in West-Duitsland werd aangenomen en die het mogelijk maakte om oorlogsmisdadigers van de nazi's te vervolgen. Deze wet was belangrijk om gerechtigheid te krijgen voor de slachtoffers van de Holocaust en om individuen verantwoordelijk te houden voor hun daden.

Tijdens het Auschwitz-proces in 1963 werden 22 voormalige SS-leden en bewakers van Auschwitz-Birkenau beschuldigd van moord, medeplichtigheid aan moord en misdaden tegen de menselijkheid. Onder de beschuldigten waren mensen die als commandant, dokter en bewaker in het kamp hadden gediend. De meest prominente figuur was Rudolf Höb, de voormalige com-

mandant van Auschwitz, die in 1947 in Polen was berecht en geexecuteerd (zie rubriek *Auschwitz* in *Sporen van Herinnering* nr 49). Höb' bekentenis en getuigenis werden echter gebruikt als bewijs tegen zijn voormalige collega's in het proces in Frankfurt.

Het Auschwitzproces begon op 20 december 1963 en duurde tot 20 augustus 1965. Het werd gehouden in een speciaal gebouwde rechtszaal in Frankfurt. Het proces kreeg internationaal veel aandacht vanwege het historische belang en de enorme omvang van de misdaden die werden vervolgd. Tijdens het proces gaven overlevenden van Auschwitz en andere concentratiekampen schrijnende getuigenissen, waarin ze uit de eerste hand verslag deden van de verschrikkingen die ze hadden doorstaan. Deze getuigenissen waren essentieel in het

illustreren van de wreedheid van Auschwitz en de schuld van de beklaagden. Het proces was ook gebaseerd op uitgebreid bewijsmateriaal, waaronder kampverslagen, foto's en correspondentie tussen de beklaagden.

Op 19 augustus 1965 sprak de rechtbank haar vonnis uit. Veel van de beklaagden werden schuldig bevonden aan misdaden variërend van moord tot deelname aan de uitvoering van de Holocaust. De opgelegde straffen varieerden: sommigen kregen levenslang terwijl anderen kortere straffen kregen. Sommige beklaagden werden vrijgesproken wegens onvoldoende bewijs, terwijl de aanklacht voor anderen verviel of relatief lichte straffen werden uitgesproken.

Het Auschwitzproces van Frankfurt had verschillende belangrijke resultaten. Het was een enorme

rechtszaak met 319 getuigen, gevolgd door 150 journalisten van over de hele wereld. Er waren 22 verdachten. Het markeerde een keerpunt in de betrokkenheid van West-Duitsland bij de vervolging van nazioorlogsmisdadigers, omdat het een bereidheid toonde om het duistere verleden van het land onder ogen te zien. Een van de belangrijkste kenmerken van dit proces, afgezien van de duur en de hoeveelheid informatie die het bevatte, was dat Duitsers andere Duitsers berechttten. Het proces droeg ook bij tot de erkenning van de Holocaust als een unieke en ongeëvenaarde misdaad tegen de menselijkheid. Bovendien herinnerde het proces aan de noodzaak van internationale gerechtigheid voor zulke gruwelijke misdaden. Het vormde een precedent voor latere processen tegen nazioorlogsmisdadigers en

andere individuen die verantwoordelijk zijn voor genocide en misdaden tegen de menselijkheid. Het Auschwitzproces van 1963 is een krachtig bewijs van de vastberadenheid van de internationale gemeenschap om gerechtigheid te zoeken voor de slachtoffers van de Holocaust. Het bracht de verschrikkingen van Auschwitz aan het licht en riep diegenen die de misdaden hadden begaan ter verantwoording. Dit baanbrekende proces herinnert ons eraan hoe belangrijk het is om oorlogsmisdadigers te vervolgen en ervoor te zorgen dat de lessen van de geschiedenis nooit worden vergeten. ■

Frédéric Crahay
Directeur

Vzw Auschwitz in Gedachtenis

© Fritz Bauer Instituut

De beklaagden tijdens het proces van Frankfurt op 20 december 1963

EEN UNIEKE LEESERVARING!

Wat gebeurt er als je de straat opgaat en wildvreemden vraagt of ze Hitler hebben ontmoet?

Walter Kempowski tekende de antwoorden op in 'Heeft u Hitler gezien?', een bundeling van getuigenissen van hen die het nationaalsocialisme meegemaakt hebben.

In vergelijking met andere Duitse schrijvers van na de oorlog zoals Günter Grass, Heinrich Böll en Uwe Johnson, is Walter Kempowski niet erg bekend bij ons. Hij heeft nochtans ontzettend veel geschreven, deze in 1929 als zoon van een reder in Rostock geboren kroniekschrijver van de twintigste eeuw. Geschreven, of misschien kun je beter zeggen: geproduceerd, want lang niet alles wat hij heeft geschreven, heeft hij zelf neergepend. Sterker nog, zijn hoofdwerk, *Das Echolot* – waarvan een paar jaar geleden het laatste deel onder de titel *Zwanenzang 1945* in een uitstekende Nederlandse vertaling is verschenen, bestaat uit ongeveer achtduizend pagina's waarvan er maar enkele van de hand van Kempowski zelf zijn. De rest is één gigantische bundel van stemmen, berichten, brieven, dagboeknotities, krantenartikelen, getranscribeerde radioberichten en wat dies meer zij, van en over mensen die op de een of andere manier bij de Tweede Wereldoorlog waren betrokken. Van Hitler, Churchill en Stalin tot de man en de vrouw in de straat. Chronologisch, maar zonder commentaar, zonder duiding. Daar mag de lezer zelf voor zorgen.

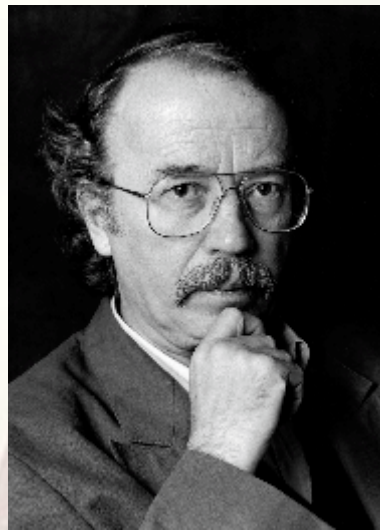
Walter Kempowski wordt geboren als laatste in een rijtje van drie kin-

deren. Zijn zus Ursula en broer Robert zijn respectievelijk zeven en zes jaar ouder. De familie van vaders kant is een typisch voorbeeld van *Deutsches Bürgertum*: in de negentiende eeuw opgestegen uit de West-Pruisische armoede, fortuin gemaakt in de scheepvaart, nu eigenaar van een bloeiende rederij. Zijn moeder is afkomstig uit een adellijke familie. Een hecht gezin in een beschermde omgeving. Dat blijft zo tot en met de eerste oorlogsjaren. De grote verandering komt met het bombardement op Rostock eind april 1942. De hele stad ligt in puin. Voor Walter is dit het einde van zijn onbezorgde jeugd. *Hitlerjugend* tegen wil en dank. Vader overleeft de oorlog niet. Walter behoort, net als veel van zijn leeftijdsgenoten, tot de *Vaterlose Generation*. Dat tekent hem natuurlijk. Na de oorlog moet hij zijn middelbare school nog afmaken, maar liever lummelt hij wat rond en luistert samen met zijn broer naar Amerikaanse jazz, hij houdt niet van de Sovjets. Op negentienjarige leeftijd wordt hij wegens spionage tot vijftientig jaar dwangarbeid veroordeeld. Wanneer hij na acht jaar wordt vrijgelaten vestigt hij zich in West-Duitsland en wordt leraar nabij Bremen. De school bestaat uit één klas met kinderen van verschil-

lende leeftijden en Kempowski kan er zijn pedagogische inzichten naar hartenlust botvieren. Geen onderwijsinspectie in de buurt. Het schrijverschap kriebelt, maar het zal nog lang duren voordat hij zijn eersteling kan publiceren.

Begin jaren 1970 stelde de Duitse schrijver aan allerlei mensen – schrijvers, kunstenaars, taxichauffeurs, de krantenverkoper op straat – de vraag: “Heeft u Hitler gezien?” Daarop kreeg hij de meest uiteenlopende antwoorden, die samen een fascinerend beeld gaven van een volk dat zich liet verleiden door een valse profeet. Enkele jaren later stelde Kempowski de vraag die niemand durfde te stellen: “Wist u ervan?” Velen ontkenden of antwoorden ontwijkend, anderen vertelden juist gretig waar ze getuige van waren geweest. Beide boeken verschijnen nu in één band voor het eerst in het Nederlands. Een bundeling van getuigenissen van mensen die het nationaalsocialisme hebben meegeemaakt. De weerzin, het enthousiasme, het (on)geloof en de verbijstering achteraf. Een volstrekt unieke leeservaring. ■

Georges Boschloos
Vzw Auschwitz in Gedachtenis

Sommige Joodse overlevenden van de Holocaust noemden zichzelf de Sh'erit ha-Pletah, een Hebreeuwse term van Bijbelse oorsprong die 'Overlevend Restant' betekent. De term was afgeleid uit de boeken Kronieken, Ezra en Nehemia en refereerde aan de Joden die in Israël bleven na de verwoesting van de oude Tempel in Jeruzalem (Ezra 9:14 en 1 Kronieken 4:43). Hoewel de term vóór de eindoverwinning gelijktijdig was opgedoken onder groepen in de bevrijde Sovjet-Unie, West-Europa en Palestina, werd Sh'erit ha-Pletah populair door de inspanningen van een Joodse aalmoezenier van het Amerikaanse leger, Abraham Klausner (1915-2007). In juni 1945 stelde Klausner de eerste lijst van overlevenden samen en koos de term als titel. Toen de lijst met 25.000 namen zich uitbreidde tot een zesdelig register van Joodse ontheemden, werd de naam Sh'erit ha-Pletah breed geaccepteerd. Toen gekozen afgevaardigden van overlevenden in februari 1946 in München bijeenkwamen, identificeerden ze zichzelf als het Congres van de Sh'erit ha-Pletah. In deze rubriek gaan we dieper in op deze opmerkelijke vorm van 'heropbouw'.

SH'ERIT HA-PLETAH EEN 'OVERBLIJFSEL' MET VEERKRACHT

De leden van de Sh'erit ha-Pletah stonden voor enorme uitdagingen toen ze uit de puinhopen van de oorlog tevoorschijn kwamen. Ze waren vaak ontheemd, zonder huis, familie of gemeenschap. Veel overlevenden waren fysiek en psychologisch getekend door hun ervaringen in de Holocaust. Toch waren velen vastberaden om hun leven weer op te bouwen en hun Joodse erfgoed te bewaren. Een van de meest iconische inspanningen van de Sh'erit ha-Pletah was de reis naar Palestina, dat in die tijd onder Brits mandaat viel. Joodse overlevenden begonnen aan clandestiene reizen, vaak bekend als *Aliyah Bet*, om de kust van Palestina te bereiken, waar ze hoopten een nieuw leven op te bouwen in het thuisland van hun voorouders. Deze massale migratie speelde een centrale rol in de uiteindelijke oprichting van de staat Israël in 1948. Naast Palestina vormden zich ook Sh'erit ha-Pletahgemeenschappen in ont-

heemdenkampen in heel Europa. Deze kampen dienden als tijdelijke thuis voor de overlevenden en boden hun onderdak, medische zorg en steun. In deze kampen begonnen overlevenden opnieuw contact te leggen met hun joodse identiteit en tradities. Ze probeerden ook overlevende familieleden op te sporen en hun verwoeste levens weer op te bouwen.

De Sh'erit ha-Pletah bestond niet alleen uit passieve slachtoffers; er waren ook getuigen van de wreedheden van de Holocaust. Veel overlevenden deelden hun verhalen door middel van boeken, getuigenissen en spreekbeurten in het openbaar, en probeerden ervoor te zorgen dat de wereld de verschrikkingen die ze hadden doorstaan nooit zou vergeten. Hun getuigenissen werden cruciaal bewijs in de Neurenbergprocessen, waar nazimisdadigers verantwoordelijk werden gehou-

den voor hun daden. Na verloop van tijd bouwden de leden van de Sh'erit ha-Pletah met succes hun leven weer op en leverden ze een belangrijke bijdrage op verschillende gebieden, zoals de politiek, de academische wereld, de kunst en het bedrijfsleven. Hun nalatenschap leeft voort als een testament van het vermogen van de menselijke geest om de donkerste omstandigheden te overwinnen.

In totaal brachten meer dan 250.000 Joodse overlevenden na hun bevrijding enkele jaren door in kampen of gemeenschappen in Duitsland, Oostenrijk en Italië, omdat ze niet gerepatriëerd konden of wilden worden naar hun land van herkomst. De vluchtelingen werden sociaal en politiek georganiseerd en kwamen eerst op voor hun politieke- en mensenrechten in de kampen en daarna voor het recht om te emigreren naar de landen van hun keuze, bij voorkeur het door de Britten gere-

geerde Mandaatgebied Palestina, de Verenigde Staten en Canada. Tegen 1950 ging het grootste deel van hen in die landen wonen; ondertussen was Brits Palestina de staat Israël geworden.

Op het moment van de onvoorwaardelijke overgave van nazi-Duitsland op 7 mei 1945 waren er 6,5 tot 7 miljoen ontheemden in de geallieerde bezettingszones¹, waaronder naar schatting 55.000 tot 60.000 Joden. De overgrote meerderheid van de niet-Joodse ontheemden werd binnen enkele maanden gerepatriëerd. Het aantal Joodse ontheemden nam echter drastisch toe toen Joodse vluchtelingen uit Oost-Europa en de Sovjetbezettingszone westwaarts trokken. Naar schatting verbleven in totaal meer dan 250.000 Joodse ontheemden in kampen of gemeenschappen in Duitsland, Oostenrijk en Italië in de periode van 1945 tot 1952. In de eerste weken na de bevrijding improviseerden geallieerde militairen hulp in de vorm van onderdak, voedsel en medische zorg. Een groot aantal vluchtelingen verkeerde in kritieke toestand als gevolg van ondervoeding, mishandeling en ziekte. Velen stierven, maar medisch materiaal werd opgeëist uit militaire voorraden en Duitse civiele voorzieningen. Militaire artsen en artsen onder de overlevenden zelf gebruikten de beschikbare middelen om een groot aantal mensen te helpen hun fysieke gezondheid te herstellen. De eerste begrafenissen van slachtoffers van de Holocaust vonden plaats in deze periode met de hulp van geallieerde troepen en militaire geestelijken.

Onderdak werd in het begin ook geïmproviseerd: vluchtelingen van verschillende afkomst werden ondergebracht in verlaten kazernes, hotels, voormalige concentratiekampen en privéwoningen.

Toen Duitsland en Oostenrijk onder geallieerd militair bestuur kwamen, namen de commandanten de verantwoordelijkheid op zich voor de veiligheid en de opvang van alle ontheemden. De Geallieerden zorgden voor de ontheemden op basis van nationaliteit en erkenden Joden aanvankelijk niet als een aparte groep. Een belangrijk gevolg van dit vroege perspectief was dat Joodse ontheemden soms in dezelfde wijken werden ondergebracht als voormalige nazicollaborateurs.² Ook was het algemene beleid van de geallieerde bezettingstroepen om ontheemden zo snel mogelijk te repatriëren naar hun land van herkomst, en er werd niet noodzakelijkerwijs voldoende rekening gehouden met uitzonderingen; het repatriëringsbeleid verschilde van plaats tot plaats, maar Joodse ontheemden, voor wie repatriëring problematisch was, stonden vaak onder druk om naar huis terug te keren.

Generaal George Patton (1885-1945), de bevelhebber van het Derde Leger van de Verenigde Staten en militair gouverneur van Beieren, waar de meeste Joodse ontheemden verbleven, stond bekend om zijn harde, ongedifferentieerde repatriëringsbeleid.³ Zijn aanpak riep echter bezwaren op van de vluchtelingen zelf, maar ook van Amerikaanse militaire en civiele partijen die sympa-

thiseerden met hun benarde situatie. Begin juli 1945 vaardigde Patton een richtlijn uit, waarin stond dat het hele gebied rond München moest worden ontruimd van ontheemden met het oog op hun repatriëring. Later werd Patton van dit commando ontheven. Het aantal vluchtelingen in de DP-kampen (*Displaced Persons*) bleef groeien toen de ontheemde Joden die zich aan het einde van de oorlog in West-Europa bevonden, gezelschap kregen van honderdduizenden vluchtelingen uit Oost-Europa. Velen van hen waren Poolse Joden die eerder waren gerepatriëerd. Bijna 90% van de ongeveer 200.000 Poolse Joden die de oorlog hadden overleefd in de Sovjet-Unie kozen ervoor om terug te keren naar Polen onder de Sovjet-Poolse repatriëringsovereenkomsten. Maar Joden die terugkeerden naar hun vroegere huizen in Polen werden over het algemeen vijandig ontvangen door hun niet-Joodse burens. Van de herfst van 1944 tot de zomer van 1946 werden maar liefst 600 Joden gedood in anti-Joodse rellen in verschillende steden, waaronder incidenten in Krakau, Sosnowiec en Lublin. Het meest opmerkelijk was de pogrom in Kielce op 4 juli 1946, waarbij 42 Joden werden gedood.

Hoewel er tussen 1945 en 1948 honderden DP-kampen in gebruik waren, werden de vluchtelingen meestal gesegregeerd, waarbij verschillende kampen alleen voor Joden waren bestemd. Deze kampen varieerden wat betreft de omstandigheden voor de vluchtelingen, de manier waarop

© Anne Frank Stichting

De vier bezettingszones van Duitsland na de Tweede Wereldoorlog. Belgische troepen waren actief in het Britse gedeelte

ze werden beheerd en de samenstelling van hun bevolkingen. In de Amerikaanse sector organiseerde de Joodse gemeenschap zich in veel kampen snel met het oog op vertegenwoordiging en belangenbehartiging. In de Britse sector waren de meeste vluchtelingen geconcentreerd in het ontheemdenkamp Bergen-Belsen en stonden ze onder strengere controle.

De Geallieerden waren begonnen zich voor te bereiden op de humanitaire nasleep van de oorlog terwijl deze nog gaande was, met de oprichting van de *United Nations Relief and Rehabilitation Administration* (UNRRA) op 9 november 1943. Het begin van de organisatie werd echter geplaagd door organisatorische problemen en corruptie. De militaire autoriteiten waren in elk geval terughoudend om een belangrijke verantwoordelijkheid voor de verzamelcentra voor ontheemden over te dragen aan een civiele organisatie, totdat het

duidelijk werd dat het nodig zou zijn om de ontheemden voor langere tijd te huisvesten en te verzorgen. Vanaf 15 november 1945 nam de UNRRA officieel de verantwoordelijkheid op zich voor het beheer van de kampen, maar bleef over het algemeen ondergeschikt aan het leger, dat bleef zorgen voor huisvesting en veiligheid in de kampen, evenals voor de levering van voedsel, kleding en medische benodigdheden. Na verloop van tijd vulde de UNRRA deze laatste basisdiensten aan met gezondheids- en welzijnsdiensten, recreatiefaciliteiten, zelfhulpprogramma's en beroepskeuzebegeleiding.

Tegen de tijd dat de UNRRA het beheer van de kampen overnam, waren de Joodse DP's al begonnen met het kiezen van hun eigen vertegenwoordigers en waren ze duidelijk over hun verlangen naar zelfbestuur. Omdat de kampcomités echter nog geen officieel goedgekeurde rol hadden, hing hun macht en invloed aanvanke-

lijk af van de houding van de specifieke UNRRA-directeur in het betreffende kamp. De UNRRA was voornamelijk actief tot eind 1946 en beëindigde zijn activiteiten medio 1947. Eind 1947 nam een nieuwe opvolger, de *International Refugee Organisation* (IRO), een deel van het UNRRA-personeel over en nam de verantwoordelijkheden over, maar met een focus op hervestiging en zorg voor de meest kwetsbare ontheemden, in plaats van repatriëring.

Een aantal andere organisaties speelde een actieve rol in de opkomende Joodse gemeenschap in de DP-kampen. Het Amerikaanse-Joodse *Joint Distribution Committee* ('Joint') zorgde voor financiële steun en voorraden uit Amerikaanse bronnen, in de Britse sector trad de *Jewish Relief Unit* op als het Britse equivalent van de Joint.

De vluchtelingen die zich in provisorische, schaarse onderkomens onder militaire bewaking bevonden

den, spraken zich al snel uit tegen het ironische karakter van hun bevrijding en riepen de vaak herhaalde slogan "Van Dachau naar Feldafing."⁴ In elk kamp werden werkcomités opgericht en op 1 juli 1945 kwamen de comités bijeen voor een oprichtingsvergadering van een federatie voor Joodse DP-kampcomités in Feldafing. Aan deze vergadering namen ook vertegenwoordigers van de Joodse Brigade en de geallieerde militaire administratie deel. Het resulteerde in de vorming van een voorlopige raad en een uitvoerend comité. Pattons poging om Joodse vluchtelingen te repatriëren had geleid tot een besluit binnen de Sh'erit ha-Pletah om hun eigen lot te bepalen. De verschillende kampcomités riepen een Algemene Conferentie van Joodse Overlevenden bijeen, een conferentie voor de hele Sh'erit ha-Pletah in het kamp Sankt Ottilien, nabij München, die werd bijgewoond door afgevaardigden die overlevenden van de Holocaust vertegenwoordigden uit zesenvestig kampen voor ontheemden in zowel de Amerikaanse als de Britse zones van bezet Duitsland en Oostenrijk. De afgevaardigden namen een veertien punten tellend programma aan dat een breed mandaat bevatte, waaronder de oprichting van een Joodse staat in Palestina met erkenning door de VN, compensatie voor de slachtoffers, deelname aan de processen te-

gen oorlogsmisdadigers van de nazi's, archivering van historische documenten en volledige autonomie voor de comités. De organisaties van overlevenden in de Amerikaanse en Britse Zones bleven na de conferentie echter gescheiden en de Amerikaanse en Britse sectoren ontwikkelden onafhankelijke organisatiestructuren.

De centrale organisaties voor Joodse vluchtelingen hadden een overweldigend aantal problemen op te lossen, maar desondanks waren de militaire autoriteiten aanvankelijk terughoudend om de centrale comités officieel te erkennen als de officiële vertegenwoordigers van de Joodse vluchtelingen in de DP-kampen, hoewel samenwerking en onderhandelingen kenmerken droegen van een feitelijke aanvaarding van hun mandaat. Uiteindelijk erkenden de Amerikaanse militaire autoriteiten op 7 september 1946, tijdens een vergadering in Frankfurt, het Centraal Comité van de Bevrijde Joden als een legitieme partij in de kwestie van de Joodse ontheemden in de Amerikaanse sector.

Wat de mensen van de Sh'erit ha-Pletah gemeen hadden, was wat hen in de eerste plaats tot slachtoffers had gemaakt, maar verder waren ze een diverse groep. Hun vooruitzichten, behoeften en aspiraties varieerden enorm. Er waren zowel strikt gelovige Joden als

individuen die eerder geassimileerd waren in de seculiere cultuur. Religieuze overtuigingen liepen uiteen van de Revisionistische Zionisten tot linksgezinde Zionisten en zelfs ideologische communisten. Hoewel Jiddisch de gemeenschappelijke taal binnen de gemeenschap was, kwamen de individuen uit vrijwel elke hoek van Europa. Het politieke klimaat van de gemeenschap evolueerde tijdens de jaren van haar bestaan. In de eerste twee jaar lag de nadruk vooral op het verbeteren van de omstandigheden in de kampen en het bevestigen van de legitimiteit van de gemeenschap als een autonome entiteit. Na verloop van tijd verschoof de nadruk naar het bevorderen van de zionistische doelen om immigratie toe te staan in het Britse Mandaat in Palestina; politieke verdeeldheid binnen de Sh'erit ha-Pletah weerspiegelde die in de *Yishuv* (de Joden in Palestina voor Israël bestond) zelf. Bij elke gelegenheid uitte de gemeenschap haar oppositie en verontwaardiging tegen de Britse beperkingen op de Joodse immigratie naar Palestina. In de Britse sector bereikten de protesten een niveau van burgerlijke ongehoorzaamheid; in de Amerikaanse sector werden pogingen ondernomen om politieke druk uit te oefenen om deze beperkingen te verlichten.

De relatie tussen Sh'erit ha-Pletah en de Britse autoriteiten bleef ge-

Abraham Klausner in 1945

© Ploikin Archief / Publiek domein

(1) Angelika Königseder, Juliane Wetzel, *Waiting for Hope: Jewish Displaced Persons in Post-World War II Germany*, Evanston, Northwestern University Press, 2001, p. 15.

(2) Zeev Mankowitz, *Life between Memory and Hope: The Survivors of the Holocaust in Occupied Germany*, Cambridge, Cambridge University Press, 2002, p. 13.

(3) Michael Brenner, *After the Holocaust: Rebuilding Jewish Lives in Post-war Germany*, Princeton, Princeton University Press, 1997, p. 15.

(4) Leo Walder Schwarz, *The Redeemers: A Saga of the Years 1945-1952*, New York, Farrar Straus and Young, 1953, p. 19.

(5) Mark Wyman, *DPs: Europe's Displaced Persons, 1945-1951*, Ithaca, Cornell University Press, 1998, 272 p.

(6) Zie op de site van het USHMM: <https://encyclopedia.ushmm.org/content/en/article/displaced-persons> (geraadpleegd op 7 september 2023).

spannen totdat de staat Israël werd gevormd.

Eind 1945 voerde de UNRRA verschillende enquêtes uit onder Joodse vluchtelingen en vroeg hen om hun favoriete bestemming voor emigratie op te geven. Van een populatie van 19.000, noemden 18.700 'Palestina' als hun eerste keuze. In het kamp in Fürth werd aan de respondenten gevraagd om Palestina niet als eerste en tweede keuze op te geven, en 25% van de respondenten schreef toen 'crematorium'.⁵ Al die tijd onderhield de Sh'erit ha-Pletah nauwe relaties met de politieke leiding van de Yishuv, wat leidde tot verschillende bezoeken van David Ben-Gurion (1886-1973) en andere zionistische leiders. Hoewel officieel losgekoppeld van de comités, was er aanzienlijke steun voor clandestiene immigratie naar Palestina.

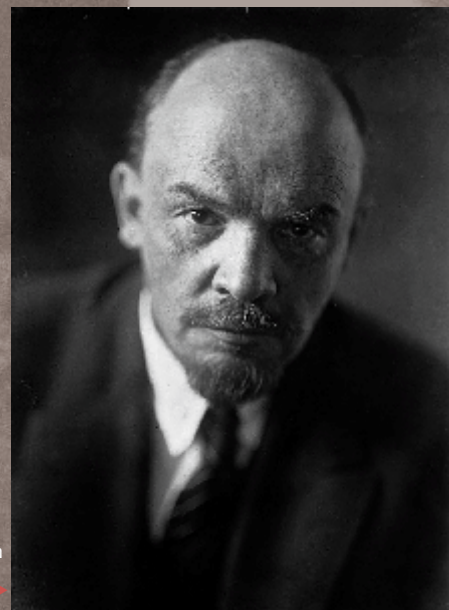
Na verloop van tijd kreeg de Sh'erit ha-Pletah de kenmerken van een zelfstandige staat. Het coördineerde inspanningen met het politieke leiderschap in de Yishuv en de Verenigde Staten en vormde zo een voorbijgaande machtsdriehoek binnen de Joodse wereld. Het stuurde zijn eigen delegatie naar het Tweeëntwintigste Zionistische Congres in Bazel. Met uitzondering van 10.000-15.000 die ervoor kozen om zich na de oorlog in Duitsland te vestigen, verliet de overgrote

meerderheid van de Joodse DP's uiteindelijk de kampen en vestigde zich elders. Ongeveer 136.000 vestigden zich in Israël, 80.000 in de Verenigde Staten, en aanzienlijke aantallen ook in Canada en Zuid-Afrika.⁶

Het laatste DP-kamp, Föhrenwald, werd gesloten in februari 1957, toen het alleen nog bevolkt werd door de zogenaamde ernstige gevallen, ouderen en mensen die gehandicapt waren door ziekte. Terwijl de meeste overlevenden van de Holocaust hun tijd in de DP-kampen zien als een overgangstoestand, werd de Sh'erit ha-Pletah een organiserende kracht voor de repatriëring van de overblijvende in het algemeen en naar Israël in het bijzonder. De ervaring van de Sh'erit ha-Pletah benadrukte de uitdagingen van etnische groepen die in hun geheel werden verdreven zonder terug te keren naar hun oorspronkelijke huizen. Het toonde ook de vastberadenheid en vindingrijkheid van individuen die alles verloren hadden, maar een nieuw leven voor zichzelf opbouwden. Sommigen worstelden tientallen jaren met overlevingsschuld, een probleem dat we reeds aanhaalden in de rubriek *Uitgediept van Sporen van Herinnering* nr 49. ■

Frédéric Crahay
Directeur

Vzw Auschwitz in Gedachtenis

© Maria Ulyanova

Vladimir Lenin

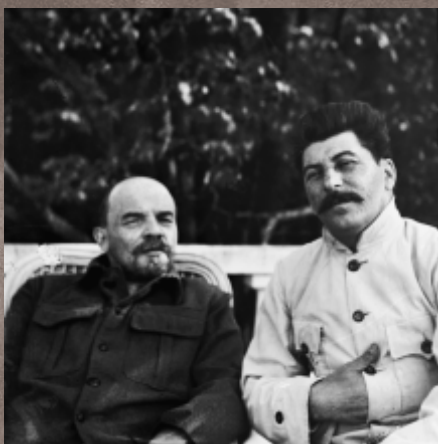
DE DOOD VAN LENIN

Vanaf 1922 ging het sterk bergafwaarts met Lenins gezondheid, net als met zijn relatie met Stalin. Lenin en Trotski hadden in datzelfde jaar een blokverbond gevormd om de bureaucrativering van de Partij en de groeiende invloed van Stalin tegen te gaan. Eind 1922 – begin 1923 schreef Lenin een pamflet waarin hij er bij de Partij op aandrong Stalin als Algemeen Secretaris te verwijderen uit angst voor zijn autoritaire neigingen. Postuum aangeduid als "Lenin's Testament", bekritiseert Lenin sterk andere belangrijke figuren, waaronder Leon Trotski, Nikolaj Boecharin en Felix Dzerzjinski. Toen Lenin op 21 januari 1924 stierf, kwam de Partij in een staat van chaos terecht en begon er een wrede machtsstrijd. Stalin, via

zijn functie als Algemeen Secretaris, kreeg voorkennis over Lenin's Testament en probeerde de publicatie ervan te vertragen. Toen het pamflet werd vrijgegeven aan de Partij, bood Stalin aan zijn functie als Algemeen Secretaris neer te leggen, maar zijn aanbod werd afgewezen door de grotere Partij die het imago van partij-eenheid wilde behouden. Nu zijn positie veilig was, begon Stalin zich te concentreren op het consolideren van zijn macht en het uitbuiten van de tegenstellingen tussen de leiders van de Bolsjewistische Partij. Velen waren lid van het hoogste orgaan van de Partij, het Politbureau, maar de rivaliteit reikte verder dan dat. Verschillende Volkscommissarissen (of ministers in andere landen) waren

betrokken bij de interne persoonlijke en politieke strijd van de Partij. De belangrijkste facties binnen de Partij waren de intellectuele linkerleugel, bestaande uit Grigory Zinoviev en Lev Kamenev. Tegenover hen stond de syndicalistische rechterleugel van de Partij bestaande uit Nikolaj Boecharin, Michail Tomskij en Aleksej Rykov. Leon Trotski leidde een groep van zijn eigen aanhangers. In deze omgeving van partijpolarisatie schilderde Stalin zichzelf af als een gematigde en bestempelde zijn factie als het centrum terwijl hij in stilte allianties opbouwde met beide partijen tot halverwege de jaren 1920. ■

Georges Boschloos
Vzw Auschwitz in Gedachtenis

© Maria Ulyanova

Lenin en Stalin in Gorki

We starten deze jaargang ook met een gloednieuwe rubriek: **EEN EEUW GELEDEN**. Het is rond deze tijd, 100 jaar geleden, dat gebeurtenissen plaatsvonden die later een grote rol zullen spelen in de aanloop tot WOII en tot de Shoah. We zullen deze rubriek laten lopen tot de bevrijding in 1945 en belangrijke scharnierpunten uit de zwartste bladzijden van onze geschiedenis aankaarten met beeldmateriaal en korte teksten

▼ Gabriele D'Annunzio, 1920

© Alinari Archives

DE ANNEXATIE VAN FIUME

Voor de ineenstorting van de Habsburgse monarchie was de havenstad Fiume (nu Rijeka in Kroatië) een *corpus separatum*, of semi-autonoom gebied binnen het Koninkrijk Hongarije. Het had zijn eigen raad onder een gouverneur die door Boedapest was aangesteld, in plaats van ondergeschikt te zijn aan het Hongaarse sub-koninkrijk Kroatië. Fiume dankte zijn aparte status aan de Hongaren die na 1867 vastbesloten waren om hun eigen handelskanaal naar de buitenwereld te controleren, buiten het bereik van het Habsburgse 'Oostenrijk'. In de halve eeuw voor de Eerste Wereldoorlog groeide de stad explosief en steeg het inwonertal van 17.000 naar 55.000. Fiume werd het belangrijkste export- en importcentrum van Hongarije. In 1918, na vier jaar economische blokkade door de Geallieerden, werden zowel de welvaart als de unieke status van Fiume bedreigd. Het stadsbestuur riep Fiume in allerijl uit tot een onafhankelijke stadstaat, maar verkondigde de

wens van de inwoners om bij het zegevierende Italië gevoegd te worden. Italië stemde in met deze eis, maar het nieuwe Koninkrijk van Serviërs, Kroaten en Slovenen betwistte deze. De Joegoslavische zaak werd gesteund door president Woodrow Wilson (1856-1924) op grond van 'nationale zelfbeschikking' en de zaak werd gereserveerd voor de geallieerde machten tijdens de Vredesconferentie in Parijs. De Fiume kwestie leidde bijna tot het mislukken van de conferentie toen Wilson, geconfronteerd met de Italiaanse koppigheid, een beroep deed op het Italiaanse volk over het hoofd van hun regering heen, wat leidde tot een tijdelijk opstappen van de Italiaanse delegatie en nationalistische oproer in Italië. In september 1919 leidde de Italiaanse dichter en ultranationalist Gabriele D'Annunzio (1863-1938) een paramilitair legioen van veteranen en andere profascisten in een overname van de stad, waarmee hij de grote mogendheden trotseerde. Eind 1920 verdreef het

Italiaanse leger D'Annunzio. Door de voorwaarden van de Italiaans-Joegoslavische vredesovereenkomst, werd Fiume erkend als een onafhankelijke stadstaat onder auspiciën van de Volkenbond. Pas in 1924 durfde het fascistische regime van Mussolini deze situatie om te keren en Fiume volledig te annexeren.

Het Verdrag van Rome werd gesloten op 27 januari 1924, toen Italië en het Koninkrijk van Serviërs, Kroaten en Slovenen overeenkwamen dat Fiume bij Italië zou worden gevoegd als de provincie Fiume, en de stad Sušak zou deel uitmaken van het Koninkrijk van Serviërs, Kroaten en Slovenen en zouden een gezamenlijk beheer van de havenfaciliteiten krijgen. Het verdrag werd geregistreerd in de *League of Nations Treaty Series* op 7 april 1924. Het gezamenlijke bestuur van de haven werd nooit opgericht. ■

Georges Boschloos
Vzw Auschwitz in Gedachtenis

KAN HEROPBOUW KOMEN DOOR SCHADEVERGOEDING?

DE ROL VAN DE CLAIMS CONFERENCE IN HET BESTAAN VAN DE OVERLEVENDEN

De Claims Conference, officieel bekend als de Conference on Jewish Material Claims Against Germany, is een unieke en cruciale organisatie met een diepgaande missie. De organisatie werd opgericht in 1951 en had als taak het immense menselijke leed en de materiële verliezen aan te pakken die tijdens de Holocaust werden toegebracht aan Joodse individuen en gemeenschappen. Door de jaren heen heeft de Claims Conference een cruciale rol gespeeld in de onderhandelingen over herstelbetalingen en het veiligstellen van financiële compensaties voor overlevenden van de Holocaust, het bewaren van de herinnering aan de Holocaust en het ondersteunen van educatieve- en herdenkingsinitiatieven. Deze tekst verkent de geschiedenis, missie en impact van de Claims Conference en werpt een licht op haar blijvende inzet voor gerechtigheid en herinnering.

Een geschiedenis van wereldwijde restitutie

De geschiedenis van de Claims Conference is onlosmakelijk verbonden met de ongeëvenaarde verschrikkingen van de Holocaust. In de nasleep van de Tweede Wereldoorlog, toen de omvang van de gruweldaden die begaan waren door nazi-Duitsland duidelijk werd, erkende de internationale gemeenschap de noodzaak om het lijden en het verlies van de overlevenden aan te pakken. Er begonnen onderhandelingen om herstelbetalingen en restitutie van Duitsland te verkrijgen en de Claims Conference werd een centrale speler in deze delicate onderhandelingen.

In 1952 bereikte de Claims Conference een belangrijke overeenkomst met de West-Duitse regering, die resulteerde in de totstandkoming van de *Reparations Agreement*. Deze overeenkomst, ondertekend namens Joodse overlevenden, voorzag in compensatie voor hun vervolging, gevangenschap en verlies van eigendommen tijdens de Holocaust. Latere onderhandelingen

leidden tot bijkomende overeenkomsten, waaronder compensatie voor dwangarbeiders en overlevenden uit Oost-Europa. Dit kreeg de naam *Wiedergutmachung* waarin werd bepaald dat de West-Duitse regering ermee instemde om vanaf 1953 compensatie te betalen aan directe overlevenden van de Holocaust en aan diegenen die gedwongen werden te werken in dwangarbeiderskampen of slachtoffers waren van de nazi's. De hulp aan de overlevenden was wereldwijd; in België kwam ze tot stand onder de vorm van de *Service Social Juif* (de Joodse Sociale Dienst) die – naast sociale dienstverlening – ook medisch-psychische hulp verleende en schuldenbemiddeling verzorgde.

Meer dan een financiële compensatie

Hoewel financiële herstelbetalingen een cruciaal onderdeel waren van het werk van de Claims Conference, reikte haar missie veel verder dan geldelijke compensatie. De organisatie nam de verantwoordelijkheid op zich om

ervoor te zorgen dat overlevenden van de Holocaust de steun kregen die ze nodig hadden om hun resterende jaren in waardigheid door te brengen. Dit omvatte de financiering van thuiszorg, medische hulp en sociale welzijnsprogramma's. De Claims Conference werkte ook verder om overlevenden in nood op te sporen en bij te staan, omdat ze erkenden dat het trauma van de Holocaust een blijvende impact op hun leven had. Naast haar inspanningen voor restitutie is de Claims Conference ook een standvastig pleitbezorger van Holocausteducatie en -herdenking. De organisatie heeft wereldwijd veel geld uitgetrokken voor educatieve initiatieven en ondersteunt musea, gedenktekens en onderzoeksprojecten. Door de Holocausteducatie te promoten, wil de organisatie ervoor zorgen dat toekomstige generaties de geschiedenis en de lessen van de Holocaust leren en zich inzetten om dergelijke wreedheden in de toekomst te voorkomen.

Een van de meest opmerkelijke verwezenlijkingen van de Claims

ועידת התביעות Claims Conference

Conference on Jewish Material Claims
Against Germany

Social Services for Nazi victims have been supported by a grant from the Conference on Jewish Material Claims Against Germany.

Conference in dit verband is haar steun aan de oprichting van het *United States Holocaust Memorial Museum* in Washington. Deze instelling dient als een levend bewijs van de herinnering aan de slachtoffers en overlevenden van de Holocaust en biedt bezoekers de kans om te leren over de gebeurtenissen van de Holocaust en de blijvende impact ervan op de menselijkheid. In 2023 lanceerde de Claims Conference een internationaal onderzoek naar holocaustontkenning. Ze concludeerde dat een groot percentage van de Nederlandse jeugd de Holocaust afwees, wat in de media voor de nodige aandacht zorgde. Onderzoekers en verslaggevers merkten echter op dat het onderzoek enigszins slordig was uitgevoerd en dat de resultaten voor interpretatie vatbaar waren.

Kritiek

In 2006 onthulde *The Jewish Chronicle* dat de hoogst betaalde functionaris van de Claims Conference zo'n 409.379 Euro aan salaris en pensioen kreeg (cijfers van 2004).¹ Het was problematisch dat de uitvoerende vicepresident jaarlijks hetzelfde verdiende als de compensatie voor enkele honderden voormalige slavenarbeiders. Het morele gezag van de leidende Joodse organisaties werd ernstig aangetast door buitensporig hoge salarissen voor topfunc-

tionarissen. Er waren ook beschuldigingen van incompetentie, ongepast gedrag en doofpotaffaires, evenals het ontbreken van een onafhankelijke beoordelingsraad, bureaucrativering en overheersing door een klein aantal mensen, wat de transparantie niet ten goede kwam.

In een artikel in *The Jerusalem Post* stond dat "de rijkste Joodse stichting ter wereld er nog steeds niet in geslaagd is om voldoende financiële hulp te bieden aan oudere en zieke overlevenden van de Holocaust die in bittere armoede leven in de schemering van hun leven. Een organisatie die er prat op gaat dat ze momenteel 900 miljoen dollar aan activa in beheer heeft, maar er niet in slaagt om een dergelijke toestand recht te zetten, moet verantwoordelijk worden gehouden voor een van de grootste schandalen in het hedendaagse Joodse leven."² De prioriteiten van de organisatie zijn ook bekritiseerd. Een van de kritische stemmen kwam uit eigen rangen, met name de penningmeester van de Claims Conference zelf, Roman Kent (1929-1921), een overlevende van de Holocaust en voormalig voorzitter van het Internationaal Auschwitz Comité, die vond dat de overlevenden de enige prioriteit zouden moeten zijn en al het andere daarna zou moeten komen.

Conclusie

De Claims Conference getuigt van de veerkracht en vastberadenheid van overlevenden van de Holocaust. Al meer dan zeventig jaar werkt ze aan herstelbetalingen voor overlevenden, voorziet ze hen van essentiële diensten en zorgt ze ervoor dat de herinnering aan de Holocaust voortleeft door initiatieven op het vlak van onderwijs en herdenking. De missie van de Claims Conference is niet alleen het streven naar gerechtigheid, maar ook het eren van de herinnering aan hen die hebben geleden en zijn omgekomen tijdens een van de donkerste hoofdstukken in de menselijke geschiedenis. Door dit te doen, wil ze bijdragen tot het behoud van de herinnering aan de Holocaust en de preventie van toekomstige genocides. Deze actie gebeurt met vallen en opstaan. Desondanks zoekt de organisatie anno 2023 nog actief naar Holocaustoverlevenden om hen aan een schadevergoeding te helpen. ■

Frédéric Crahay
Directeur

Vzw Auschwitz in Gedachtenis

(1) Jenni Frazer, Simon Rocker in *The Jewish Chronicle* van 19 mei 2006.

(2) Isi Leibler in *The Jerusalem Post* van 8 mei 2007.

Tussen 1933 en 1945 werd veel eigendom geplunderd, gestolen, verplicht verkocht en geconfisqueerd. Kan terugbetaling voor deze bezittingen de slachtoffers helpen om hun leven weer op te bouwen?

1. Geef voorbeelden van specifieke acties in de geschiedenis van deze periode die leidden tot massale plunderingen.
2. Geef verschillende categorieën van geplunderde goederen.
3. Wie ontving de winst van de gestolen goederen?
4. Wat kunnen redenen zijn waarom talloze goederen nooit werden teruggegeven?

Elk trimester verschijnt in *SPOREN VAN HERINNERING* een praktische pedagogische toepassing met bijhorende fiche die u in de klas kan gebruiken en verzamelen. U vindt deze fiches ook terug op onze website www.auschwitz.be onder de rubriek PEDAGOGIE.

In deze rubriek geven wij beelden of teksten mee zonder commentaar. Wat weet jij over de inhoud, welk is volgens jou de link met het thema en wat is jouw kritisch standpunt over de gegevens op deze pagina? Stuur jouw mening op naar georges.boschloos@auschwitz.be en maak kans één van onze publicaties naar keuze te winnen.

NO COMMENT

SIMONE VEIL

OVERLEVENDE VAN AUSCHWITZ EN BERGEN-BELSEN MINISTER VAN VOLKSGEZONDHEID VOORZITSTER VAN HET EUROPEES PARLEMENT BOEGBEELD VOOR VROUWENRECHTEN

Simone Veil is waarschijnlijk de persoon die het meest verantwoordelijk is voor het bevorderen van de wettelijke rechten van vrouwen in Frankrijk in de twintigste en eenentwintigste eeuw. De wet die ze voorstelde en waarvoor ze vocht in het Franse parlement, de wet die abortus legaliseerde en die op 17 januari 1975 van kracht werd, draagt haar naam en tot op heden herinneren vrouwen zich Simone Veil telkens wanneer er over abortus en andere anticonceptierechten wordt gesproken, zelfs als ze haar talrijke andere verwezenlijkingen of haar verleden als overlevende van de Shoah niet kennen.

Simone Jacob werd op 13 juli 1927 in Nice geboren in een Joodse familie uit Lotharingen. Haar vader, André, behaalde in 1920 een graad in architectuur aan de *École des Beaux-Arts* in Parijs. In 1922 trouwde hij met Yvonne Steinmetz. Het echtpaar kreeg vier kinderen: Madeleine, bijnaam Milou (1923-1952); Denise (1924-2013); Jean (1925-1944?); en Simone. Simone volgde haar opleiding aan de middelbare school in de stad en deed met succes het eindexamen op 28 maart 1944, twee dagen voor haar arrestatie door de Duitsers. Yvonne, Milou en Simone werden gedeporteerd naar Auschwitz-Birkenau en vervolgens naar Bergen-Belsen. Alleen de dochters overleefden de concentratiekampen en werden op 15 april 1945 bevrijd. Denise, die aan het begin van de oorlog in het Franse verzet was gegaan, werd gearresteerd en naar Ravensbrück gedeporteerd als verzetsstrijdster, niet als Joodse.

Als een van de eersten die bevrijd werden, bereikte ze Parijs op 1 mei 1945. André werd samen met Jean op 15 mei 1944 gedeporteerd in konvooi 73, bestaande uit 878 Joodse mannen die van Parijs-Bobigny naar Reval, Estland (het huidige Tallin) werden gebracht, met een tussenstop in Kaunas, Litouwen. Van deze 878 overleefden er slechts zeventien. Geen enkele onderzoeker heeft kunnen achterhalen wat er met André en Jean is gebeurd.

Na de oorlog ging Simone weer studeren. Ze haalde een graad in rechten en politieke wetenschappen en deed vervolgens het uiterst competitieve nationale magistratuursexamen, waarvoor ze in 1956 slaagde. In oktober 1946 trouwde ze met Antoine Veil, de Veils kregen drie zonen.

Milou's plotselinge dood bij een auto-ongeluk in 1952 was een zware klap voor Simone omdat ze

de persoon verloor die haar misschien wel het beste begreep en haar het meest steunde. Ze hadden samen Auschwitz-Birkenau en Bergen-Belsen doorstaan en overleefd. Daarna worstelden ze zich door de onverwacht moeilijke terugkeer in de Franse samenleving, waarbij ze pijnlijk leerden dat mensen wilden praten over de heldenmoed van de verzetsstrijders, maar discussies over de verschrikkingen waaronder het Joodse volk had geleden, schoorvoetend vermeden.

Ze werd benoemd tot minister van Volksgezondheid door de toenmalige president Valéry Giscard d'Estaing, en ze stelde de wet op abortus voor. Zelfs met de steun van haar familie waren de dagen tijdens het abortusdebat in 1974 onmetelijk moeilijk. Veel van de agressie was persoonlijk gericht tegen Veil en haar familie en stonk naar antisemitisme; het kwam van alle kanten, van parle-

© EyedeaPresse

Simone Veil, juriste, politica en feministe, was minister van Volksgezondheid in Frankrijk van 1974 tot 1979. In dat jaar werd ze lid van het Europees Parlement en verkozen tot voorzitter hiervan, een functie die zij tot 1982 uitoefende

mentsleden in de zaal tot anonieme brieven aan haar kantoor en haar huis. De meest weerzinwekkende opmerkingen vergeleken zelfs de legalisatie van abortus met de Holocaust. Tot de anonieme aanvallen behoorden hakenkruizen op haar auto en de lift in haar gebouw en brieven waarin haar kinderen tot de hel werden veroordeeld. De ergste opmerking die ze zich uit die tijd herinnerde was die van parlements lid Jean-Marie Daillet, die vroeg of ze het eens was met het idee om embryo's in crematoriumovens te gooien.

Maar in diezelfde tijd en in de jaren daarna betoonden vele anderen haar eer, benaderden haar zelfs op straat om haar te bedanken en te zeggen dat ze nooit vergeten zou worden voor alles wat ze gedaan had. Hoe cruciaal deze wet ook is, het zou een vergissing zijn om de andere bijdragen van Veil aan de Franse samenleving over het hoofd te zien: het verbeteren van de behandeling van vrouwelijke gedetineerden, Algerijnse vrouwelijke gevan-

genen hergroeperen en hen in staat te stellen onderwijs te volgen, dubbele ouderlijke macht in juridische familiezaken, rechten voor alleenstaande moeders en hun kinderen in gevallen waarin de vader niet geïdentificeerd is en adoptierechten voor vrouwen. Ze slaagde er ook in de ziektekostenverzekering, maandelijkse toelagen voor kinderopvang, moederschapsuitkeringen, enz. uit te breiden.

Ze verliet het ministerie van Volksgezondheid in 1979 om mee te doen aan de eerste Europese parlementsverkiezingen met rechtstreeks stemrecht en werd de eerste vrouwelijke voorzitter van het Europees Parlement. Van 1997 tot 1998 was ze voorzitter van de Hoge Raad voor Integritatie. In maart 1998 werd ze benoemd tot lid van de Constitutionele Raad (*Conseil Constitutionnel*, de hoogste juridische autoriteit in Frankrijk) en was in functie tot haar termijn afliep in 2007. In november 2008 werd Veil verkozen tot lid van de Franse Academie (*Académie Française*), pas de zesde vrouw

die lid werd van de *Onsterfelijken*. In 2012 werd ze onderscheiden met het Grootkruis van het Legioen van Eer (*Grande Croix de la Légion d'Honneur*). Terugdenkend aan haar carrière, benadrukte Veil het persoonlijke symbolische aspect van het feit dat ze in zoveel dingen de eerste was; in het bijzonder noemde ze het belang van een overlevende van de Holocaust die het Europees Parlement voorzit.

Veil overleed op 30 juni 2017; een nationaal eerbetoon vond plaats in de Invalides op 5 juli 2017. Er werd besloten om haar over te plaatsen van de begraafplaats in Montparnasse naar het Panthéon - de snelste beslissing om iemand in het Panthéon toe te laten na zijn of haar overlijden. Ze is de vijfde vrouw die het Panthéon binnengaat vanwege haar verdiensten en de eerste persoon uit de Vijfde Republiek. ■

Georges Boschloos
Vzw Auschwitz in Gedachtenis
Bron: Jewish Women's Archive

MAURICE GOLDSTEIN: HOE OVERLEEF JE HAAT EN LEED?

Maurice Goldstein wordt geboren in 1922 in Polen en emigreert met zijn ouders naar België waar zij zich in de Brusselse Zuidwijk vestigen. Als tweede kind van drie zonen, moet hij met zijn vader als kleermaker werken. In het najaar 1943 wordt hij samen met zijn zwangere vrouw en oudste broer gedeporteerd naar het concentratiekamp Auschwitz. Zijn moeder en vrouw worden bij aankomst terstond naar het moordcentrum gevoerd, waar zij de dag zelf nog vergast worden. Zijn oudste broer, die in het Revier – ziekenboeg – ligt, zal Auschwitz niet overleven. Bij de bevrijding zal Maurice een lange weg naar België afleggen. Eens terug schrijft hij zich, nadat hij voor de examencommissie geslaagd is, in aan de faculteit geneeskunde en specialiseert zich in cardiologie. Naast een briljante academische carrière zet hij zich in voor de herinneringseducatie. Maurice Goldstein is één van de vier grondleggers van de in 1980 opgerichte Stichting Auschwitz. Zijn maatschappelijke strijd focust zich op het bestrijden van nationalisme, racisme en het opkomend antisemitisme.

Net voor de bevrijding van Auschwitz-Birkenau begint Maurice Goldstein een dagboek bij te houden waarin hij zijn belevingen en gebeurtenissen noteert. Enkele passages uit het boek lonen de moeite om in dit artikel te vermelden en er enige ethische vragen bij te plaatsen.

Het is duidelijk dat mijn terugkeren een schok bezorgde, het was een geweldige hereniging, die van de verloren neef. Maar ik had niets te geven. En mijn tante zei tegen mij: "Er is een kamer op de begane grond die uitkijkt op de binnenplaats. Daar kun je overnachten." Ik begon me mijn nabije toekomst voor te stellen. Er was op mijn 23e geen sprake van dat ik bij mijn oom en tante zou gaan wonen, die mij verwelkomden, te eten gaven en mijn was deden. Ik moest iets vinden. Mijn contacten met hen misten warmte. Voor de

oorlog moet er een geschil zijn geweest tussen mijn vader en zijn jongere broer.¹

- **Ethische vraag:** Hoe kan men zijn leven terug in handen krijgen na een verschrikkelijke gebeurtenis?

Ik, die mijn ouders, mijn vrouw en mijn broers had overleefd, moest iedereen ontvangen die mij had gekend en die nog leefde. (...) Ik probeerde zo snel mogelijk weer het leven in handen te nemen. Maar het was niet gemakkelijk. Hoe nu te leven? En waarvan? Dit stoorde mij.²

- **Ethische stelling:** Welk leven kan men zich voorstellen of hopen nadat men alles is kwijtgeraakt ten gevolge van haat?

Onder voormalige gedeporteerden spraken we over onze gevangenschap. Met de anderen kwam het minder voor. Alles zou hun moeten worden uitgelegd,

ook dingen die nauwelijks geloofwaardig waren. Ik kan me niet herinneren dat er destijds binnen de Joodse gemeenschap enige bijzondere belangstelling bestond voor de overlevenden van Auschwitz. De anderen ondervroegen ons zelden over onze ervaringen. We bespraken alleen onder elkaar dit schuldgevoel dat verband hield met het feit dat we het hadden overleefd terwijl daar zoveel gevangenen waren gestorven. Degenen die niet naar Auschwitz waren gedeporteerd, praatten er uiteraard liever niet over. Ze hadden dan ook geen reden om medelijden met zichzelf te hebben en gaven ons dan ook geen speciaal plekje. Nu, vijftig jaar later, is dat anders. Hoe dan ook, we hebben erover gesproken onder de overlevenden en we praten er nu nog steeds over.³

- **Ethische vraag:** Kan men een menonwaardige gebeurtenis

delen met iemand die het niet heeft meegemaakt?

We voelden ons als mensen uit een andere wereld. De anderen lieten het ons op hun eigen manier begrijpen. Hun vragen reflecteerden een soort anachronistisch zelfmedelijden. Anderen vroegen helemaal niets. Niet-weten was de regel, zowel voor Joden als voor niet-Joden. Een verre neef

die ik in 1945 of 1946 ontmoette en die, gelukkig voor hem, de oorlog in Zwitserland had doorgebracht, zei een paar maanden na mijn terugkeer uit Auschwitz tegen mij: "Het is triest... je weet dat ik ook in een kamp heb gezeten..." Wat moet je zeggen tegen iemand die zo weinig fijnbesnaard is om bij een overlevende van Auschwitz te klagen over zijn internering in Zwitserland, waar hij werd gehuis-

vest en gevoed, en waar zijn kleren misschien slecht werden gestreken?⁴

- **Ethische stelling:** Iedereen ervaart zijn leed als leed. Kan en mag men leed met de ervaring van iemand anders vergelijken? ■

Johan Puttemans

Pedagogisch coördinator
Vzw Auschwitz in Gedachtenis

(1) P.180 (vrije vertaling)

(2) P.182 (vrije vertaling)

(3) P.187 (vrije vertaling)

(4) Pp.188-189 (vrije vertaling)

© Stichting Auschwitz

Maurice Goldstein, 1988

Elke naam telt

Laat jij hun naam
weerklinken?

Praktische informatie

Doelgroep: Vanaf 9 jaar
Wanneer: Uur van afspraak in te plannen via de online tool.
Aantal personen: Tot 6 personen kan je zelf inschrijven.
Talen: Nederlands, Frans, Engels
Locatie: Kazerne Dossin
Duur: 15 min.
Prijs: Gratis

Meer info via:
kazernedossin.eu/elke-naam-telt/

KAZERNE DOSSIN GEEFT 25.843 'NUMMERS' TERUG EEN NAAM

Op woensdag 4 oktober ging het herinneringsproject 'Elke naam telt' van start in aanwezigheid van een aantal overlevenden van de Holocaust in België en hun familie. De laatste overlevenden lasen als eerste de namen van hun gedeporteerde familieleden in. Kazerne Dossin gaat op zoek naar inlezers om alle 25.843 gedeporteerden die tijdens de Tweede Wereldoorlog vanuit de Dossinkazerne vertrokken, in herinnering te brengen. Want elke naam telt.

25.843 personen, Joden en Roma, werden tijdens de Tweede Wereldoorlog opgesloten in de Dossinkazerne in Mechelen. Hun naam werd hen ontnomen, ze werden nummers op een transportlijst. Na gevangenschap in de kazerne werden ze met de trein naar concentratiekampen en vernietigingscentra vervoerd. De meesten keerden niet terug. Met het project 'Elke naam telt' vraagt Kazerne Dossin om de waardigheid van de gedeporteerden 'terug te geven' via het inlezen van alle 25.843 namen.

Lanceermoment

Op 4 oktober werden de eerste namen ingelezen. Voor deze gelegenheid kwamen de laatste overlevenden Regina Sluszny, Simon Gronowski, Jean Iarchy, Arthur Langerman, Emile Schwarz en Patricia Ramet, dochter van de stichter van het museum, Natan Ramet en trekker van het

"Geef ze een gezicht"-project, de naam van hun familieleden inlezen. Zij namen het woord tijdens dit bijzondere moment en hielden samen met andere overlevenden een herinneringsmoment. Sommige van hen hadden een klein kind bij zich, om nooit te vergeten...

Inleesactie

Sinds 4 oktober gaat Kazerne Dossin op zoek naar 25.843 inlezers. Elke deelnemer komt één naam inlezen in het museum. De 25.843 namen zullen weerklinken in het memoriaal om de gedeporteerden te gedenken. Door het hardop lezen van de namen richten de inlezers 25.843 keer een monument op voor iedereen die werd gedeporteerd. Het noemen van de namen is tevens een betekenisvolle aanvulling op de Portrettenmuur in het museum. Daar tracht Kazerne Dossin een gezicht te geven aan elk slachtoffer via

een foto. Alle deelnemers kunnen gratis een parcours volgen in het museum met een bezoekersgids. Op deze manier komen zij meer te weten over het lot van de gedeporteerden.

Tomas Baum

Directeur Kazerne Dossin:

Dit project wil de nagedachtenis aan elk van deze 25 843 unieke personen in stand houden, voor de komende generaties. De deelnemers kunnen stilstaan bij de persoon wiens naam ze inlezen en bij wat hen overkwam. Misschien was het iemand met dezelfde voornaam, dezelfde geboortedatum, dezelfde leeftijd. Het is in elk geval iemand die meer was dan een slachtoffer: ze deelden een leven met familie en vrienden, had hobby's, mogelijk een job, dagdagelijkse besommeringen en plezier, net zoals u en ik.

Ons wetenschappelijk tijdschrift **GETUIGEN.** **TUSSEN GESCHIEDENIS** **EN HERINNERING**

Sinds meer dan 25 jaar geven *Stichting Auschwitz* en de vzw *Auschwitz in Gedachtenis* twee keer per jaar hun tijdschrift uit. In die tijd heeft het blad steeds ingezet op actuele debatten over geschiedenis en herinnering, en telkens werd daarbij over disciplinaire grenzen heen gewerkt. We merken dat de thema's die we al jarenlang aanboren, vragen oproepen die verder reiken dan het domein waarbinnen ze traditioneel worden bestudeerd. Of het nu gaat om herdenkingsplechtigheden, tentoonstellingen, musea, herinneringseducatie, romans, film, toneel of universitaire congressen: herinnering en getuigenis zijn nadrukkelijk aanwezig in onze samenleving. De termen die ermee zijn verbonden (trauma, *nunca más*, grijze zone, exil, apartheid, Auschwitz ...), zijn deel gaan uitmaken van ons cultureel erfgoed en onze culturele beleving. Ze zijn binnengedrongen in het dagelijkse taalgebruik en hebben hun stempel gedrukt op onze perceptie van de wereld die ons omringt. Dat is meteen de reden waarom *Getuigen* een aantal jaar geleden in een nieuw kleedje werd gestoken. Het tijdschrift wijkt geenszins af van zijn oorspronkelijke project, maar kreeg een nieuwe impuls om een alternatieve – kritische – blik te kunnen ontwikkelen op de problematiek. Het werd een uniek hybride blad, met zowel een academisch als een cultureel gedeelte. Elk nummer bestaat uit een aantal vaste onderdelen: in het midden bevindt zich een academische sectie met een thematisch dossier en varia; daarrond verschijnen culturele ru-

brieken en recensies van actuele publicaties of evenementen en een portfolio. Het tijdschrift heeft dan ook de ambitie om een kritisch laboratorium te zijn waarbinnen gemeenplaatsen en clichés over herinnering en getuigenis aan de kaak worden gesteld. Een andere grote uitdaging bestond erin om het tijdschrift in een dubbele oplage uit te brengen: een Franstalige en een Nederlandstalige, telkens met een reeks artikelen in het Engels. Met deze meertalige, maar ook multiculturele aanpak willen we een breder publiek aanspreken. We weten bovendien dat concepten en thema's rond herinnering en getuigenis vaak gaan 'reizen' en zo nieuwe betekenissen krijgen. Ook hier wil het tijdschrift een experimentele ruimte creëren waarbinnen deze onderwerpen vanuit verschillende perspectieven belicht kunnen worden.

Korte beschrijving van de uitgebrachte nummers van 2023

Nr 136 – april 2023

De dader of beul heeft altijd gefascineerd en angst aangejaagd. De daders van massamisdaden zijn diegenen die de vernietiging van een specifieke groep uitvoeren, vergemakkelijken of bevelen. Nummer 100 van *Getuigen: Tussen geschiedenis en herinnering*, dat in september 2008 verscheen, boog zich over nazibeulen. Dit dossier biedt de lezer een historische en criminologische benadering van andere genocides van de 20^e eeuw.

Nr 137 – oktober 2023

In België is onderzoek naar de relatie tussen jeugdliteratuur en de Holocaust zeldzaam, in tegenstelling tot de ruime aandacht die het fenomeen in Amerika (iedereen kent immers Art Spiegelman's *Maus*) en in andere Engelstalige landen genoot. Kinderboeken waarin de Holocaust in woord en beeld wordt uitgebeeld zijn in landen zoals België en Frankrijk na de oorlog noch-

tans steeds in aantal blijven groeien. Terwijl literaire kritiek en onderzoek nog in de kinderschoenen lijken te staan, zal dit dossier aantonen dat de kritische analyse van dit corpus van groot belang is voor de toekomst.

Alle info rond de verschenen nummers en het abonnement, vindt u op onze website www.auschwitz.be onder 'Publicaties'.

SCHULT ER EEN BESLISSER IN JOU?

GEORGES.BOSCHLOOS@AUSCHWITZ.BE

Stichting Auschwitz organiseert, samen met vzw Auschwitz in Gedachtenis, sinds vele jaren een wedstrijd voor leerlingen uit de derde graad, ongeacht de onderwijsvorm of de koepel. Tweemaal per jaar komen een aantal gemotiveerde mensen, die een nauwe link hebben met het onderwijs, samen om een thema en titel te bespreken en om later de gekregen inzendingen van de deelnemende leerlingen te bekijken en hieruit een aantal laureaten te kiezen en om ook samen met ons andere acties naar de scholen toe te bespreken. Deze Commissie Onderwijs en Vorming

is broodnodig voor onze stichting, om voeling te houden met wat er vandaag leeft in het onderwijs. Als onze acties pertinent willen blijven is jullie inbreng van extreem belang. De laatste jaren zijn een aantal van de leden van de C.O.V. weggevallen door verschillende redenen. Wij weten dat van de leerkrachten van vandaag enorm veel verwacht wordt, maar toch moeten wij deze vraag stellen: wie van onze lezers wil meewerken aan deze commissie? Wie wil twee avonden per schooljaar naar Brussel komen om er samen beslissingen te nemen, oplossingen te zoeken,

om onze pedagogische acties in goede banen te leiden? Na elke vergadering wordt u vriendelijk uitgenodigd voor een gezellig etentje. Wij vergoeden eveneens uw verplaatsingskosten met plezier. Ieder zichzelf respecterende leerkracht kent het belang van het onderrichten van burgerzin en herinneringseducatie, twee steunpilaren om als jongvolwassene op een gezonde manier de soms woelige maatschappij te betreden. Daarom onze dringende vraag naar jullie toe, beste leerkrachten: laat ons weten mocht er in jou een actieve beslisserschuilen.

VZW AUSCHWITZ IN GEDACHTENIS - STICHTING AUSCHWITZ
WOLSTRAAT 17/BUS 50 - 1000 BRUSSEL - TEL.: +32 (0)2 512 79 98

WWW.AUSCHWITZ.BE
INFO@AUSCHWITZ.BE

Eindredactie: Henri Goldberg
Hoofdredactie: Frédéric Crahay, Johan Puttemans
Redactiesecretaris: Georges Boschloos
Redactiecomité: Dirk Lagast, Jean Cardoen, Dimitri Roden, Fabian Van Samang, Anne-Sophie Van Vyve
Vertalingen naar het Nederlands: Rudy Trullemans
Graficus: Georges Boschloos

Met de steun van:

 **nationale
loterij**
MEER DAN SPELEN